

Blommor vid Sissinghurst

Har någon möjligen läst Vitas böcker, undrar Göran Hägg.

Ibland är det platsen som kräver en diktare, inte värtom. Sissinghurst Castle i Kent är den mest frekventerade litterära minnesplatsen i England. Stället där allas fäster har varit. Den "vita trädgården" och parken kring slottstornet drar. Men vad minner stället om? Virginia Woolf?

Där dikten dog 4

Otvivelaktigt var hon älskarinna till ägarinnan Vita Sackville-West, som köpte och restaurerade stället med sin man diplomaten Harold Nicholson. Men det finns många andra, om än

inte särskilt lätnådiga, ställen att dyrka Virginia, som Monk's House där hon dränkte sig eller St Ives i Cornwall med utsikt "mot fyren". Vid Tavistock Square i Bloomsbury lag hennes nu försvunna hus, Bloomsbury-gruppens högkvarter, på platsen för ett av svenskar idag mycket frekventerat turisthotell.

Piatens ande

Således är det ändå Vita Sackville-West som är piatens ande. Och Vitas biografi har tilldragit sig allt större intresse. En bifigur i gruppens utkant, Aristokrat och född på Knole House, ett elisabetsanskt jätteslott några miles bort, från vagnan till graven inblandad i högadliga och höglitterära skandaler. Virginia Woolf gjorde Vita till tvekönd hjälte/hjältinna i romanen *Orlando* 1928.

Mest känt är äktenskapet med Harold Nicholson, på sistone gjort till TV-serie i bästa BBC-stil. Lesbiska Vita förälskar sig i Violet Tre-fusis, dotter till Edward VII:s älskarinna. Bland tusen förvecklingar minns man särskilt de bisarra scenerna då de båda lesbiska fruarna bisexuella män i sin tur tar ett plan till Frankrike för att spåra upp dem, när de rymt med varandra.

Råd om äktenskap

Höjden av brittiskt hyckleri måste vara det radioprogram där Vita och Harold på gamla dar gav råd om hur man lyckas med sitt äktenskap. Varken att de inte haft sex sen de första åren eller affärerna med Violet och Virginia nämndes förstas.

Alltmer har som sagt kommit i ljuset allteftersom tiden gått och intresset för trädgården vid Sissinghurst vuxit. Här är det verkligen kö av turistbussar i hetten. En shop säljer jordbruksprodukter från årgorna, en annan litterärt tingeltangel. Glasstånden är flera. Där finns restaurang, *Visitor's Centre* och välrustad bokhandel. Och visst är trädgården underbar.

Än underbarare är det förstas att en författare väcker sin tillströmning. Men, som sagt, känner ni någon som har läst Vita?

GÖRAN HÄGG

När kantrade Estonia?

Haverirapporten är tendentiös. Den bevisar vad den vill bevisa, skriver Knut Carlqvist i sin andra artikel om de överlevandes vittnesmål.

Den officiella *Estonia*-rapporten och de överlevande är överens om att *Estonia* sjönk, sedan upphör enighet. Vittnesuppgifterna summeras (6.3), men godtyckligt. Det ställs inga frågor till materialet, uppgifterna värderas inte.

Ett exempel: När inträffade olyckan, när uppstod den plötsliga slagsidan? Rapporten slår fast 01.15 estnisk tid redan i inledningen och stödet för det är 3:e maskinisten Treus uppgift dagen efter olyckan. Han håller fast vid den. Vid sjunde förhöret (februari 1996) minns han sig att det närmare bestämt var klockan 01.13, då han tittat på sitt armbandsur.

En hygglig klockkurva

Vad anser de övriga 123 hörda vittnena? Direkt eller indirekt har 52 av dem angivet en tidpunkt för slagsidan. I det fall de lämnat olika uppgifter (några få) har jag valt den första. Uppgifterna bildar en hygglig klockkurva: Tre tror att slagsidan uppstod mellan 00.30-45. 37 placerar den i intervallet 00.55-01.05. Sju har 01.10-01.20, fem kring 01.30. Svansen ut mot 00.30 är sannolikt en följd av att de överlevande upplevde att det gick fort. En dam från 5:e däck tror att det tog ett par minuter innan hon låg i sjön, från sängen i hytten. *Estonia* sjönk 01.52. Vad gäller tiden kan vi utesluta systematisk påverkan utifrån, ingen hade ännu intresse av att rucka på tidsschemat.

Resuret som stannade

En del tidsangivelser bygger på överslag, det dussin har stöd i andra observationer. Wanda W klädde sig i hytten på 6:e däck, tog trappan upp till kommandobryggan och tittade på klockan. Den visade då 01.05. Det bör ha tagit henne 2-5 minuter att klä sig och komma dit. Mikael Ö, bekant för sina foton från båtsidan med en

När sjönk hon? Estonias för på Östersjöns botten fotograferad av en robotkamera den 19 oktober 1994. FOTO: LEHTIKUOVA/PRESSENS BILD

Instamatic, stoppade också på sig resuret när han lämnade hytten. Det hade dumpit i golvet, tappat batterierna och visade på 01.02.

Det finns dessutom en hake med Treu. Han säger sig ha sett vaktmannen Linde på bildäck i monitorn kl 01.00. Linde själv menar att han var där 00.45 efter en sväng om puben och hans berättelse får stöd av ett oberoende vittne, en andrestyrman, som såg honom vid puben 00.40, och en rad andra omständigheter. I så fall har Treu skjutit händelseförloppet framåt med en kvart och då inträffade slagsidan - också enligt Treu - kring klockan ett. Kollegorna i maskinkontrollrummet, Kadak och Sillaste, menar bägge - indirekt - att slagsidan inträffade 00.50-01.00. Men rapporten slår fast att Linde var på bildäck klockan 01.00 och inte 00.45.

Om *Estonia* kantrade strax efter 01.00 spricker kommissionens scenario, där *Estonia* tappar visiret under gång och sedan vänder åter mot Tallinn. Då måste hon ha tappat det då hon redan låg stilla och draggade mot förloppningsplatsen.

Ett annat skäl att senarelägga olyckan är att snygga till räddningsinsatsen. Att varning gick ut först 01.20 (*Häire, häire*) och att inga instruktioner gavs över högtalarsystemet ser annars inte bra

ut, inte heller ett *Mayday* 01.22. Men det finns en förklaring: slagsidan inträffade snabbt och oväntat. Många skadades och panik utbröt.

Vittnena är i detta, med undantag för de tre i maskinkontrollrummet, överens. Slagsidan kom plötsligt och var mycket kraftigt, 45-50 grader. De föll handlost rätt igenom karaokepuben eller såg andra göra det, fick fastskruvade skåp över sig och såg kasinobordet välta.

Ett skäl att senarelägga olyckan är att snygga till räddningsinsatsen. Att varning gick ut först 01.20 och att inga instruktioner gavs över högtalarsystemet ser annars inte bra ut.

I hytterna kastades de ur sängarna och slog sig blodiga, de fick skyfylla undan bord, stolar och väskor som barrikaderat hytt dörrarna. En höll i sig i sängen och trodde inte sina ögon när rocken hängde rätt ut i rummet från sin krok (45 grader).

Det tycks röra sig om två krängningar, en måttligare och sedan överhalingen rätt efter. Det var den andra som välte bord och skåp. Ända säger flera uttryckligen att *Estonia* strax efteråt stabiliserade sig med en måttligare slagsida, kanske 15 grader. Indirekt bekräftar det av många andra. Från att ha kastats ur sängen kan de gå och till och med springa uppför trapporna minuterna efteråt. Därefter tilltar slagsidan och de tvingas gå med en fot på väggen eller krypa. Och sedan är det försent att ta sig ur fartyget.

Rapporten utgår från antagandet att visiret slagits av och att vatten kommit in på bildäck. Om det är riktigt skulle förloppet ha varit kontinuerligt och slagsidan tillta under några minuter tills luften under bildäck (14 000 kubikmeter) vände fartyget på rygg. Rapporten säger visserligen att fartyget

"mycket snabbt" fick slagsida åt styrbord (kap 1) och att människor och möbler föll, men när det gäller det exakta förloppet stöder den sig äno på Treu (6.3.2):

Inflödet av vatten gav omedelbar effekt. Fartyget utvecklade 2-3 graders slagsida åt styrbord och började rulla, 3 grader åt styrbord och 1,5 grader åt babord. Sedan krängde hon ännu mer åt styrbord och slagsidan blev bestående. Lösa föremål började röra sig.

Treu och kommissionen menar alltså att förloppet var kontinuerligt, tilltagande slagsida. Övriga anser att det var diskontinuerligt: En djup krängning följdes av måttlig slagsida på 15 grader. Ett sådant förlopp talar för läckage under vattenlinjen. När tillräckligt mycket vatten samlats under bildäck går stabiliteten mot noll och krängningar blir okontrollerade. Vad som stabiliserar färjan är att detta vatten inte kan röra sig fritt, det slår i takt till däck 1 och hon finner ett nytt jämviktsläge.

När *Estonia* kantrade befann sig två personer på ytterdäck (7:e). Mats H kände av sjösjuka och ville ha frisk luft och gick ut på däck kring 01.05. Han såg ljuset av en annan färja på håll. Krängningen kom "utan förvarning". Och belysningsteknikern Anders H gick ut på däck med en kamrat klockan ett. Något var fel, fast inget särskilt oljud hördes.

Vi var på båtens högra ytterdäck ca en minut när båten började sjunka åt höger... så att en främmande dam kom farande från ett inre rum på fartyget och föll i relingen. Hopande lyckades jag få tag i den löst hängande dörren och drog in kvinnan.

Ingen av dem såg eller hörde visiret brytas loss och virvla ut i havet.

Av de två nämner rapporten Anders H (6.3.6) i förbigående. I det avsnittet är huvudnumret en passagerare i sovsäck på däck 7 som säger sig ha sett förpiken röra sig upp och ner (visiret lossna), och vattenkaskader bryta upp i den tvärgående rännen som öppnade sig, mest på styrbords sida. Detta vittne tittade då på klockan och fann (dessvärre) att den var 00.28. Då slocknade ljuset på fördäck och motorerna stannade.

Låg profil på rapporten

Det förhöret tillställdes aldrig den svenska polisen. Rapporten håller låg profil trots att sovsäcksmannens historia på sin tid slogs upp stort. Vid senare förhör tillstår han, lämpligt nog, att han just bytt batteri på klockan och kan ha ställt den fel. Och han hade kanske inte sett visiret hoppa upp och ner. Det var nog bara någon hon trott för att vattnet sköljde över fördäck så våldsamt. Han vidhåller att vatten sprutade upp genom springan mellan däck och visir, vilket det kan ha gjort eftersom det fanns vatten i visiret under gång, och ansåg ännu att springan vidgats. Men han hade fått kalla fötter.

Han var, som kriminalare säger, ett alltför bra vittne.

KNUT CARLQVIST

Kommissionen kommer ut

I senaste numret av Naval Architect (London) gör kommissionen (Mikael Huss och Tuomo Karppinen) vad den inte gör i Sverige, bemöter sina kritiker.

Den sammanfattar nyckelvittnena från under bildäck som skedde i gårdagens Finanstidningen, men utan analys. Som glada amatörer tar de vittnens uppgifter *ad notam*.

Här förs Holger W till gruppen som skadat vatten från bildäck, vilket är fel. Han är osäker 1/10 då han just utsatts för sjöfartsverkets stort uppsplagna förklaring (vatten på bildäck) men bestämmer sig någon dag senare för att det var nere på däck 1. Likaså påstås Carl-Erik R ha

lämnat däck 1 före den plötsliga slagsidan, fast det är uppenbart att det skedd efteråt ("...en man låg skadad på golvet").

Anta att vatten sprutat in vid dörrarna från bildäck. Borde det då inte runnit ut nere på 1:a däck? Det finner i vart fall haverirapporten naturligt (6.3.2). Men inget av vittnena som sett vatten vid bildäck såg något i korridorerna på däck 1 och vice versa, de som såg det där nere såg inget där uppe. Om detta sedan samvarierar med exponeringen i media och med var förhöret hölls (i Estland eller inte) är den givna slutsatsen att det rör sig om påverkan och mass-suggestion.

KNUT CARLQVIST